

هفت اقلیم

گذری بر اماکن منتسب به امام خمینی (س)

از ولادت تا رحلت

محمد رجائی نژاد

مهدی حاضری

سرشناسه	: رجائی نژاد، محمد، ۱۳۴۸ -
عنوان و نام پدیدآور	: هفت اقلیم / گذری بر اماکن منتسب به امام خمینی (س) از ولادت تا رحلت / محمد رجائی نژاد، مهدی حاضری.
مشخصات نشر	: تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، موسسه چاپ و نشر عروج، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	: ۴۰۲ ص.
شابک	: ISBN: 978 - 964 - 212 - 407 - 7
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا.
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۳۹۵ - ۴۰۲؛ همچنین بصورت زیرنویس.
موضوع	: خمینی، روح الله، رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران. ۱۳۷۹ - ۱۳۶۸ -- سرگذشتنامه
شناسه افزوده	: حاضری، مهدی، ۱۳۴۳ - موسسه چاپ و نشر عروج
رده بندی کنگره	: ۷ هـ - ۲۷ ر / ۱۵۷۶ DSR
رده بندی دیویی	: ۹۵۵/۰۸۴۲۰۹۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۹۰۹۵۷۵

www.ketab.ir

کد / م ۲۹۲۸

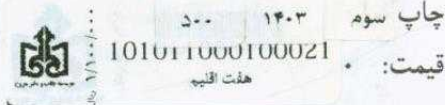

مؤسسه چاپ و نشر عروج

هفت اقلیم / گذری بر اماکن منتسب به امام خمینی (س) از ولادت تا رحلت

نویسنده: محمد رجائی نژاد، مهدی حاضری

ناشر: مؤسسه چاپ و نشر عروج (وابسته به مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س))

- خیابان انقلاب، بین ۱۲ فروردین و فخر رازی، فروشگاه مرکزی، تلفن: ۶۶۴۰۴۸۷۳ - دورنگار: ۶۶۴۰۰۹۱۵
- خیابان انقلاب، تقاطع حافظ، فروشگاه شماره ۱، تلفن: ۶۶۷۰۱۲۹۷
- مراکز پخش: خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهدای ژاندارمری، فروشگاه شماره ۲، تلفن: ۶۶۹۵۵۷۳۷
- حرم مطهر حضرت امام خمینی (س)، ضلع شمالی، فروشگاه شماره ۳، تلفن: ۵۵۲۰۳۸۰۱
- کلیه نمایندگیهای فروش در استانها

نشانی الکترونیکی: pub@imam-khomeini.ir
<http://imam-khomeini.ir>

فهرست مطالب

- أ مقدمه ناشر
ج مقدمه

اقلیم اول

ولادت و تربیت: استان مرکزی؛ خمین و اراک

- ۳ استان مرکزی
۴ شهرستان اراک
۴ - ۱ منطقه امان آباد (بین راه خمین به اراک)؛ محل شهادت پدربزرگ
۸ ۲ - حجره مدرسه سپهدار اراک
۱۰ ۳ - محل دفن موقت آیت الله سید مصطفی مجتهد، پدر امام
۱۱ شهر خمین
۱۳ خاندان موسوی (امام خمینی) در خمین
۱۵ با امام در خمین
۱۹ ۱ - از دست دادن پدر، مادر و عمه
۱۹ ۲ - حمله دزدان به خمین
۲۱ ۳ - خاطرات امام از ظلم خوانین منطقه
۲۴ ۴ - عنایت امام به مردم خمین

- ۲۵ ۵ - عنایت اهالی خمین نسبت به امام
- ۲۷ اماکن منسوب به امام در خمین
- ۲۷ ۱. بیت امام در خمین
- ۳۱ ۲. زمین مزروعی امام در خمین
- ۳۴ ۳. منزل دایه امام
- ۳۵ ۴. قلعه یوجان
- ۳۶ ۵. قریه (قلعه) حسن فلک
- ۳۷ ۶. کوه بوجه

اقلیم دوم

علم و معرفت: استان قم

- ۴۶ بخش اول: مساجد و اماکن معصومین
- ۴۶ ۱ - حرم حضرت معصومه (س)
- ۴۷ ۲ - مسجد سلماسی
- ۵۱ ۳ - مسجد اعظم
- ۵۳ ۴ - مسجد محمدیه
- ۵۵ ۵ - مسجد امام حسن عسکری (ع)
- ۵۸ ۶ - مسجد امام حسن مجتبی (ع)
- ۶۰ ۷ - مسجد روستای کاج محمدآباد
- ۶۳ ۸ - حجرات صحن حرم حضرت معصومه (س)
- ۶۴ بخش دوم: مدارس علمیه
- ۶۴ ۱ - مدرسه دارالشفاء
- ۶۷ ۲ - مدرسه فیضیه

- الف - مدرس مدرسه فیضیه ۷۲
- ب - حجره مشترک استاد مطهری و آیت الله منتظری ۷۴
- ج - مدخل ورودی مدرسه فیضیه؛ محل سخنرانی عصر عاشورای ۴۲ ۷۴
- د - صحن فیضیه ۷۷
۳. مدرسه حاج ملاصادق ۷۹
- بخش سوم: منزل های مسکونی ۸۱
- ۱ - منازل استیجاری امام در قم ۸۱
- الف - منزل الوندیه؛ نخستین منزل اجاره‌ای امام در قم ۸۲
- ب - منزل اجاره‌ای کوچه ارک ۸۳
- ج - منزل اجاره‌ای تکه ملامحمود ۸۴
- د - منزل اجاره‌ای کلبه ۸۶
- هـ - منزل اجاره‌ای پارک اتابک ۸۷
- و - منزل اجاره‌ای یخچال قاضی ۸۷
- ۲ - بیت امام در محله یخچال قاضی ۸۸
- ۳ - منزل استیجاری حاج آقا مصطفی خمینی ۹۷
- ۴ - منزل آیت الله شیخ مرتضی حائری ۱۰۱
- ۵ - منزل حاج قاسم دخیلی ۱۰۲
- ۶ - منزل آیت الله محمد یزدی ۱۰۴
- ۷ - منزل آقای اشراقی، داماد امام خمینی ۱۰۸
- بخش چهارم: باغات و روستاهای اطراف قم ۱۰۹
- ۱ - روستای لنگرود ۱۱۱
- ۲ - روستای جمکران ۱۱۲
- ۳ - روستای سیرو ۱۱۷

- ۴ - باغچه محل استراحت امام در قم، بعد از پیروزی انقلاب ۱۱۸
- بخش پنجم: مقبره‌های منسوبان امام ۱۱۹
- بخش ششم: اماکن تأسیس شده به دستور امام خمینی ۱۲۲
- ۱- کتابخانه مربوط به امام ۱۲۲
- ۲- سد پانزده خرداد قم ۱۲۵
- ۳- ساختمان جدید کتابخانه آیت‌الله نجفی مرعشی ۱۲۷
- ۴ - پل صفاییه ۱۳۰
- ۵ - دیوار دانشگاه مفید قم ۱۳۲

اقلیم سوم

جزیره و مجاهدت: استان تهران

- فصل اول: اماکن منتسب به امام در تهران از پیش از پیروزی انقلاب اسلامی ۱۳۶
- بخش اول: پیش از قیام ۱۵ خرداد سال ۱۳۴۲ ۱۳۶
- ۱ - میدان توپخانه، محل اعدام قاتل پدر امام خمینی ۱۳۶
- ۲ - منزل آیت‌الله میرزا محمد تقی (محل پامنار) ۱۳۸
- ۳ - منزل اجاره‌ای امام خمینی در تهران، بعد از ازدواج ۱۴۱
- ۴ - مجلس شورای ملی و مدرسه سپهسالار ۱۴۲
- ۵ - روستاهای درکه و امامزاده قاسم شمیران ۱۴۵
- ۶ - کرج، مکانی برای گزراندن دوران نقاهت امام ۱۴۶
- بخش دوم: اماکن منتسب به امام در تهران، از بازداشت ۱۵ خرداد ۱۴۷
- ۱ - دستگیری و انتقال امام خمینی از قم به تهران ۱۴۷
- ۲ - باشگاه افسران ۱۴۹
- ۳ - زندان قصر ۱۵۰

- ۴ - زندان پادگان عشرت آباد ۱۵۳
- ۵ - حصر در منزل؛ داوودیه ۱۶۰
- ۶ - حصر در منزل؛ قطریه ۱۷۰
- فصل دوم: اماکن منتسب به امام در تهران، پس از پیروزی انقلاب اسلامی ۱۷۳
- بخش اول: ورود به تهران (۱۲ بهمن ۵۷) تا رفتن به قم (۱۰ اسفند ۵۷) ۱۷۳
- ۱ - برنامه ریزی جهت استقبال از امام، بهمن ۵۷ ۱۷۳
- ۲ - فرودگاه مهرآباد ۱۷۸
- امام خمینی در فرودگاه مهرآباد سال ۱۳۴۳ ش ۱۸۰
- امام خمینی در فرودگاه مهرآباد ۱۲ بهمن ۱۳۵۷ ش ۱۸۲
- ۳ - فرودگاه تا بهشت زهرا (س) ۱۸۴
- ۴ - بهشت زهرا (س) ۱۸۷
- تاریخچه بهشت زهرا ۱۸۷
- امام خمینی در بهشت زهرا ۱۸۸
- ۵ - منزل آقای کشاورز، داماد آیت الله پسندیده ۱۹۳
- ۶ - مدرسه رفاه ۱۹۵
- ۷ - مدرسه علوی ۲۰۲
- ۸ - منزل دکتر محمود بروجردی، داماد امام خمینی ۲۱۰
- بخش دوم: برگشت امام از قم به تهران تا رحلت ۲۱۲
- ۱ - بیمارستان قلب شهید رجائی تهران ۲۱۲
- ۲ - محل اقامت موقت امام، دربند ۲۱۵
- ۳ - منزل و حسینیه‌ی جماران ۲۱۹
- ۴ - بیمارستان بقیه الله الاعظم ۲۲۴
- ۵ - مصلاهی بزرگ امام خمینی تهران ۲۲۶

۶ - مرقد مطهر امام خمینی ۲۳۱

اقلیم چهارم

تنهایی و غربت: ترکیه

- ترکیه ۲۴۰
- تبعید امام خمینی به ترکیه ۲۴۱
- تبعید امام و اقدامات رژیم پهلوی ۲۴۵
- صورت خدمه هواپیمای حامل امام به ترکیه ۲۴۵
- تبعید امام خمینی از زبان مطبوعات رژیم شاه ۲۴۶
- خبر تبعید از رادیو و اسری ایران ۲۴۷
- نخستین گزارش مأمور سابق در ترکیه در باره وضعیت امام ۲۴۷
- دستگیری آیت الله سید مصطفی خمینی و فرار از زندان ۲۴۸
- تبعید امام و واکنش‌های داخلی و خارجی ۲۴۹
- فعالیت‌های امام در ترکیه ۲۵۴
- اماکن و اقامتگاه‌های منتسب به امام در ترکیه ۲۵۶
- شهر آنکارا ۲۵۷
- شهر بورسا ۲۶۱
- فعالیت‌های امام در شهر بورسا ۲۶۵
- شهر استانبول ۲۶۹
- اولین ملاقات؛ ۳۰ آذر ماه ۱۳۴۳ ۲۷۰
- دومین ملاقات؛ ۲۲ خرداد ۱۳۴۴ ۲۷۲
- سومین ملاقات؛ ۲۲ شهریور ۱۳۴۴ ۲۷۳
- ۱۳ مهر ماه ۱۳۴۴ ش؛ خروج از ترکیه و انتقال به عراق ۲۷۳

اقلیم پنجم

ایثار و استقامت عراق

- ۲۷۹ اقلیم عراق
- ۲۸۱ امام خمینی در اقلیم عراق
- ۲۸۱ ۱ - فرودگاه بین‌المللی بغداد
- ۲۸۲ ۲ - شهر کاظمین
- ۲۸۶ ۳ - شهر سامرا
- ۲۸۸ ۴ - قصبه‌ی (روستای) «مسیب»
- ۲۸۹ ۵ - کربلای معلی
- ۲۹۲ ۶ - وادی «خان مطهر»
- ۲۹۴ ۷ - نجف اشرف
- ۲۹۵ اقامتگاه امام در نجف
- ۲۹۸ ملاقات و دیدارهای مراجع با امام
- ۲۹۸ آیت‌الله العظمی سید ابوالقاسم خویی (ره)
- ۳۰۱ آیت‌الله العظمی سید محمود شاهرودی (ره)
- ۳۰۲ آیت‌الله العظمی سید محسن حکیم (ره)
- ۳۰۴ حضور خانواده حضرت امام در نجف
- ۳۰۷ فعالیت‌های سیاسی امام در نجف
- ۳۱۴ خاطراتی از حضور امام در نجف
- ۳۱۶ ۸ - شهر کوفه
- ۳۱۷ ۹ - شهر بصره: زیبر و مرز کویت
- ۳۲۳ ۱۰ - شهر بصره
- ۳۲۸ ۱۱ - عزم اقلیم فرانسه

اقلیم ششم

هجرت و شهرت: فرانسه

- ۳۳۴ چرایی هجرت امام خمینی به فرانسه.
- ۳۳۵ محدود سازی فعالیت امام در عراق.
- ۳۳۶ ترس رژیم بعث از شور انقلابی مردم عراق.
- ۳۳۸ روایت هجرت به پاریس، از زبان خود امام.
- ۳۴۱ واکنش دولت فرانسه به ورود امام.
- ۳۴۵ فعالیت‌های امام خمینی در فرانسه در آینه آمار و ارقام.
- ۳۴۹ ۱- فرودگاه «آرلی» پاریس.
- ۳۵۱ ۲- محله‌ی «کشان» پاریس.
- ۳۵۵ ۳- دهکده‌ی «نوفل لوشاتو» فرانسه.
- ۳۶۲ ۴- فرودگاه شارل دوگل فرانسه.

اقلیم هفتم

وصال و فراق: ایران، تهران

- ۳۷۲ ۱- غسل و کفن پیکر مطهر امام.
- ۳۷۴ ۲- اماکن پیشنهادی برای دفن امام.
- ۳۷۵ ۳- منطقه «کوشک نصرت».
- ۳۷۹ ۴- محل وداع (مصلی).
- ۳۸۰ ۵- نماز بر پیکر مطهر امام.
- ۳۸۲ ۶- تشییع و دفن حضرت امام.
- ۳۸۸ ۷- مرقد مطهر امام.
- ۳۹۵ کتاب‌نامه.

مقدمه ناشر

حضرت امام شخصیتی ذوابعاد است و می‌تواند برای افراد جامعه الگو و سرمشق باشد. زندگانی سراسر تلاش و مبارزه آن یگانه دوران با تولد در روز میلاد حضرت زهرا (س) آغاز و با چشیدن طعم یتیمی در آستانه چهارماهگی و تلاش و چابکی در دوران کودکی و نوجوانی پی گرفته می‌شود و در آستانه جوانی طعم از دست دادن مادر و مربی بزرگوار و شریف خود - مرحومه صاحب‌خانه که عمه‌اش نیز بود - را می‌چشد. پس از آن برای درنوردیدن غم‌های داناوی و سرفرازی بار سفر می‌بندد و از شهر و دیار خود هجرت می‌کند. محرابی بازگشت و با تلمذ در محضر بزرگان علم و ادب و عرفان و سیاست به آشنایی خودساخته و پرورش یافته در مکتب اهل بیت تبدیل می‌شود؛ که می‌تواند صدها انسان را برای قیام و حرکتی تاریخ‌ساز پرورش دهد و سپس با آماده شدن شرایط به جنگ با استبداد و استعمار پرداخته و علم مبارزه را بلند می‌کند و با تحمل حبس و حصر و تبعید و ایثار فرزند برومند خود ریشه‌های ستم‌شاهی و ظالمانه که طی قرون متمادی در تار و پود این زمین ریشه دوانیده بود می‌خشکاند و آزادی و استقلال و جمهوری اسلامی را برای این ملت به ارمغان می‌آورد.

جزئیات زندگی و اندیشه و عمل حضرت امام برای عموم مردم

خصوصاً نسل جوان که کمتر او را درک کرده‌اند می‌تواند درس‌آموز و الگو باشد.

ایام سالگرد ارتحال آن عزیز سفرکرده فرصت مناسبی است که به این موضوع پرداخته شود چرا که فضای عمومی کشور تحت الشعاع سالگرد ارتحال امام راحل است و همه به نوعی در تلاش هستند دین خود را به امام و انقلاب ادا کنند.

معاونت پژوهشی مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی - دفتر قم نیز هر ساله کتابهایی را به همین منظور تدوین کرده و در اختیار معاونت فرهنگی ستاد سالگرد ارتحال حضرت امام قرار می‌دهد.

در سال جاری نیز برای تسهیل کتاب خواندنی را تقدیم علاقه‌مندان می‌نماید:

۱. هفت اقلیم؛ که اختصاص به معرفی جنبش‌های محل زندگی حضرت امام دارد.

۲. اسناد ماندگار؛ که به تبیین نقش روحانیت، به ویژه مراجع عظام در شروع نهضت و ادامه مبارزه پرداخته و آن را در آینه اسناد در منظر دیدگان قرار داده است.

۳. اولین‌ها؛ که در آن به اولین‌های زندگانی امام در همه زمینه‌ها پرداخته است.

مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)

معاونت پژوهشی - دفتر قم

خرداد ۱۳۹۳

مقدمه

آنکه هفت اقلیم عالم را نهاد هر کدام را آنچه لایق بود داد

اعتبار و ارزش هر اقلیم، وادی و مأوا و مکانی فقط به آجر و سنگ و عناصر سازنده‌اش نیست، ولو از گران‌بهاترین مصالح و عناصر ساخته و تزیین شده باشند. آنچه به آن قابلیت و منزلت و ارزش می‌دهد، مالک یا اقامت‌کننده و ساکنین آن بودند؛ «شرف‌المکان بالمکین». مقیم شدگان و مدت درنگ آنان است که موجب شرف و قُرب و عزت‌یابی یک مکان شده و ارزش و صفای درونی یافته و به آن خوشی‌ها و ناخوشی‌های روزگار گذشته است. در اصل قوام یک خانه و مکان به مقوم آن است.

در اثر گرانقدر تفسیر شریف «المیزان» و در بخشی از تفسیر آیه ۱۲ سوره مبارکه «طه» آمده است: تقدیس و احترام وادی به خاطر این بوده که حظیره‌ی قرب به خدا، و محل حضور و مناجات به درگاه او است. پس برگشت به این معنا می‌شود که بگوییم: به موسی ندا شد این منم پروردگارت و اینک تو در محضر منی، و وادی طوی به همین جهت تقدیس یافته پس شرط ادب به جای آور و کفشت را بکن.

و به همین ملاک هر مکان و زمان مقدسی تقدس می‌یابد، مانند کعبه شرفه و مسجد الحرام، و سایر مساجد و مشاهد محترمه در اسلام، و نیز مانند اعیاد و ایام متبرکه‌ای که قداست را از راه انتساب واقعه‌ای شریف که در آن واقع شده، یا عبادتی که در آن انجام شده کسب نموده، و گر نه بین اجزای مکان و زمان تفاوتی نیست.^۱

حتی اماکنی که الآن از آثار باستانی و میراث فرهنگی به حساب می‌آیند، به دلیل ارزش خشت و گل آن نیست، بلکه به خاطر انتساب آنها به نام و یاد و افتخار افرادی است که در آنجا یک زمانی سکنی داشتند.

حال اگر این اماکن را با اعتقادات دینی و مذهبی مردم نیز مرتبط شده و در فرهنگ دینی و مردم هم تأثیرگذار شوند، یا این که یادآور حوادث و وقایع افتخارآفرین گذشته یا ملت و معرف یک مقطع تاریخی باشند، عزت و احترام مضاعفی یافته و مورد توجه همگان قرار خواهد گرفت. از جمله این مراکز و مکان‌ها، اماکن منتسب به بنیانگذار نظام جمهوری اسلامی ایران، حضرت امام خمینی است؛ چه پیش از پیروزی انقلاب اسلامی و چه پس از آن؛ در اصل از ولادت تا وصال به حق.

اولویت شناخت و معرفی این مناطق و مراکز و اقلیم‌های منتسب به امام خمینی نیز با اماکنی است که او در آن چشم به جهان گشوده و در

۱. ر.ک: طباطبایی، علامه سید محمدحسین، ترجمه تفسیر المیزان، دفتر انتشارات اسلامی، تهران، ۱۳۶۶، ج ۱۴، ص ۱۹۱.

آن پرورش یافته و تحصیلات اولیه کرده و دوران خردسالی و کودکی و نوجوانی اش را سپری کرده است. سپس اقلیمی که در آن به کسب علم و معرفت و حکمت پرداخته و در دفاع از دین و مذهب و مردم مظلوم عَلم مبارزه بر دوش کشیده است. همچنین وادی‌هایی که سختی و درد غربت و تنهایی را بر جان خریده و در گذر از آن با مجاهدت و مراقبت نفس پا به سرزمینی گذاشته است که خود را جهان‌نما کرده است و در نهایت به مکان اصلی خویش و بین مردم خود بازگشت نموده و پس از ۱۴۰۰ سال اسلام ناب محمدی را احیا کرده است.

لذا با توجه به تأثیر و تأثری که این اماکن از حضرت امام خمینی گرفته اند، لازم دیدیم به معرفی کامل و دقیق تمامی اماکن و مناطقی که حضرت امام در آنها اقامت داشتند و به نوعی مرتبط بوده‌اند، اقدام نماییم و خاطرات و حوادث واقع شده در آن اماکن را خلاصه‌وار آورده شوند. با این که محل ولادت و تربیت دوره‌ی کودکی و نوجوانی امام در خمین بوده، ولی با هجرت‌های خود خواسته و ناخواسته‌ای (تبعیدها) که برای ایشان پیش آمد اماکن زیادی در اقلیم‌ها و مناطق مختلف داخل کشور و خارج از کشور به حضرت امام منتسب است. به همین دلیل ما در کتاب «هفت اقلیم» اماکن منتسب به امام را به هفت منطقه و اقلیم تقسیم کرده و هر کدام را به صورت مشروح و همراه با عکس معرفی خواهیم کرد. این اقلیم‌ها با یک مقدمه و در هفت فصل مجزا با زیر فصل‌های خاص خود معرفی خواهند شد که عبارت است از:

فصل اول - اقلیم ولادت و تربیت (استان مرکزی؛ خمین و اراک)

- فصل دوم - اقلیم علم و معرفت (قم)
- فصل سوم - اقلیم مبارزه و مجاهدت (تهران)
- فصل چهارم - اقلیم تنهایی و غربت (ترکیه)
- فصل پنجم - اقلیم ایثار و استقامت (عراق)
- فصل ششم - اقلیم هجرت و شهرت (فرانسه)
- فصل هفتم - اقلیم وصال و رحلت (ایام بیماری و بیمارستان و مرقد مطهر)